

DIAK

Oona Nurmi

Ida Poutanen

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK) Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö, 2025

Puhevammaisten tulkkaus päivä- ja työtoiminnassa

Puhevammaisten tulkki huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta

TIIVISTELMÄ

Oona Nurmi ja Ida Poutanen

Puhevammaisten tulkkaus päivä- ja työtoiminnassa – Puhevammaisten tulkki-
huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksesta

26 sivua ja 3 liitettä

Kevät 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin puhevammaisten tulkki-
kokemuksia päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksesta. Opinnäytetyön tarkoitus oli saada selville,
minkälaisia huomioita tulkeilla on tällaisesta tulkkauksilanteesta sekä mitä
erityispiirteitä näissä tilanteissa on verrattuna muihin tulkkauksilanteisiin, kuten
asioimistulkkauksilanteisiin. Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelmänä
laadullista tutkimusta. Työn aineisto koottiin puolistrukturoiduilla
ryhmähaastatteluilta, ja haastatteluihin osallistui kuusi tulkki-
eri puolilta Suomea.

Haastattelututkimuksen analyysistä saatiin selville kolme yhteneväistä teemaa:
tuttu ympäristö, puhevammaisten tulkin rooli sekä ammatillinen yhteisö.
Haastatteluun osallistuneet tulkit pohtivat, että tuttu ja monesti toistuva
työympäristö osaltaan helpottaa työtä, mutta he kokivat myös sen asettavan
haasteita ammatillisen roolin säilyttämiseen. Päivä- ja työtoiminnassa tulkkaus
voi erota monella tavalla muista tulkkauksilanteista. Myös yhteistyö päivä- ja
työtoiminnan ohjaajien ja muiden tulkki-
kannan kanssa nostettiin haastatteluissa esiin. Kollegiaalisen tuen ja yhteisöllisyyden tunteen koettiin vahvistavan ammatillista
kasvua.

Opinnäytetyö jakaa käytännönläheistä tietoa tulkin työstä päivä- ja
työtoiminnassa alan opiskelijoille sekä muille alasta kiinnostuneille. Aihetta on
tutkittu vasta vähän, ja tämä opinnäytetyö lisää tietoa lukijalle siitä, kuinka
tulkkaus toteutuu päivä- ja työtoimintaympäristöissä ja mitä näissä tilanteissa on
tulkin työssä hyvä huomioida.

Asiasanat: puhevammaisuus, puhevammaisten tulkkaus, toimintatavat,
päivätoiminta, työtoiminta

ABSTRACT

Oona Nurmi and Ida Poutanen

Interpreting for the speech impaired in day and work activities – Observations of Interpreters for the Speech Impaired on interpreting in day and work activities

26 pages and 3 appendices

Spring 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Interpreter (BA) Interpreting in Sign Language and Alternative and Augmentative Communication

This thesis studies the work of interpreters for the speech impaired from the point of view of day and work activity centers in Finland. The focus is on understanding the environment's effect on the interpreters' work methods and what kinds of different observations stand out in comparison to service-related interpreting.

Using a qualitative research method, the data was collected with two semi-structured group interviews with six interpreters. The analysis found common themes, including the effect of familiar environments, the professional role of the interpreter and the importance of collegial support.

The results show how repeated work assignments in a familiar environment allow interpreters to become part of a bigger community, which can both support and complicate the boundaries of the professional role. The result also highlights the importance of the interpreter's ethical guidelines and the importance of collegial support.

This thesis offers new information into a less explored area of interpreting in day and work activities and provides information for professionals, educators and students in the field of speech impaired interpretation.

Keywords: speech impairment, interpreting for the speech impaired, operating methods, day activity, work activity

TIIVISTELMÄ SELKOKIELELLÄ

Tekijät: Oona Nurmi ja Ida Poutanen

Opinnäytetyön nimi: Puhevammaisten tulkkaus päivä- ja työtoiminnassa – Puhevammaisten tulkki huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta

Sivumäärä: 26

Liitteiden määrä: 3

Aika: Kevät 2025

Oppilaitos: Diakonia-Ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike: Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

Opinnäytetyö käsittelee puhevammaisten tulkkausta päivätoiminnassa ja työtoiminnassa.

Haastattelimme opinnäytetyötä varten puhevammaisten tulkkeja Suomessa.

Pyysimme puhevammaisten tulkkeja kertomaan omia kokemuksiaan tulkkauksesta.

Haastatteluissa tulkit kertoivat, että tuttu ympäristö helpottaa työntekoa.

Tuttu ympäristö helpottaa tulkin työtä, koska siellä muut ihmiset ovat tuttuja ja heiltä voi saada apua työhön.

Tuttu ympäristö voi myös vaikeuttaa tulkin työtä.

Tutut ihmiset tulevat helposti juttelemaan, vaikka tulkki on töissä.

Haastatteluissa tulkit kertoivat,
että päivätoiminnassa ja työtoiminnassa
myös muut ihmiset ymmärtävät tulkin roolin.

Opinnäytetyön aihetta ei ole vielä tutkittu paljon.
Tämä opinnäytetyö antaa tietoa
puhevammaisten tulkkauksesta
päivätoiminnassa ja työtoiminnassa.
Opinnäytetyössä kerromme,
mitä asioita tulkin on hyvä huomioida.
Tästä opinnäytetyöstä voi olla hyötyä
myös opiskelijoille ja kaikille aiheesta kiinnostuneille.

Asiasanat: puhevammaisuus, puhevammaisten tulkkkaus, toimintatavat,
päivätoiminta, työtoiminta

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PUHEVAMMAISUUTTA AIHEUTTAVAT TEKIJÄT JA PUHEVAMMAISTEN TULKKAUS.....	5
2.1 Puhevammaisuutta aiheuttavat sairaudet ja vammat.....	6
2.2 Puhevammaisten tulkkaus ja tulkin rooli	8
3 PÄIVÄ- JA TYÖTOIMINTA.....	10
4 DIAKOPPI	11
5 HAASTATTELUTUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS	12
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja haastattelu aineistonhankintamenetelmänä	12
5.2 Haastattelututkimuksen toteutus	13
5.3 Aineiston purku ja analyysi.....	15
6 TUTKIMUSTULOKSET	16
6.1 Tuttu ympäristö	16
6.2 Puhevammaisten tulkin rooli	17
6.3 Ammatillinen yhteisö	18
6.4 Muita huomioita.....	19
7 POHDINTA	21
LÄHTEET	23
LIITE 1. Kirje palveluntarjoajille	27
LIITE 2. Haastattelukutsun saatekirje puhevammaisten tulkeille	28
LIITE 3. Haastattelurunko	29

1 JOHDANTO

Puhevammaisen henkilö on oikeutettu vammaisten tulkkaukspalvelun käyttöön, jos hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointimenetelmä. Hän voi tehdä tulkkauksen kaikenlaisiin arjen kommunikaatiotilanteisiin. Päivä- ja työtoiminta on yksi tällaisista arjen kommunikaatiotilanteista, johon puhevammaisella henkilöllä on oikeus tilata itselleen tulkki.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa puhevammaisten tulkkien näkemyksiä päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksesta. Tutkimuskysymyksemme oli mitä huomioitavaa puhevammaisten tulkin työssä on, kun tulkataan päivä- ja työtoiminnassa. Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen ja tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta. Aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla ryhmähaastatteluilta. Opinnäytetyön tavoitteena on haastatteluiden avulla saada tietoa siitä, kuinka tulkit itse kokevat päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksen. Tavoitteena voi myös pitää sitä, että alan opiskelijat ja muut alasta kiinnostuneet pääsisivät tämän opinnäytetyön ansiosta kurkistamaan puhevammaisten tulkkien työhön päivä- ja työtoiminnassa siten, kuinka tulkit sen itse kokevat.

Alalla työskentelevien tulkkien näkemykset ja huomiot ovat alan opiskelijalle tärkeitä. Koulutuksen aikana opiskelija oppii kursseilla alan perusteet, mutta oppiminen jatkuu harjoittelujaksoilla, jolloin alan ammattilaisten tuki on ehdoton. Tätä tukea halusimme tuoda esille myös opinnäytetyömme kautta. Opinnäytetyö hyödyttää tulevaisuuden tulkkiohjaajia ottamaan huomioon päivä- ja työtoiminnan tulkkauksen ja asioimistulkkauksen mahdollisia eroavaisuuksia.

Opinnäytetyön työelämäkumppani on DiakOppi. DiakOppi on tulkkauksen asiantuntijapalveluita tarjoava yritys Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteydessä. Näitä asiantuntijapalveluita ovat esimerkiksi viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaukset, kirjoitustulkkaukset ja puhuttujen kielten tulkkaukset. (Diak, i.a.)

2 PUHEVAMMAISUUTTA AIHEUTTAVAT TEKIJÄT JA PUHEVAMMAISTEN TULKKAUS

Puhevammaisuus tarkoittaa laajaa kirjoa erilaisia puhe- ja kommunikaatiovaikeuksia, jotka esiintyvät yleensä kuulevalla henkilöllä. Syynä voi olla neurologinen sairaus tai vamma. Puhevammaisen henkilö on henkilö, joka kohtaa haasteita arjen kommunikaatio-tilanteissa. Haasteita voi olla puheen tuotossa, puheen ymmärtämisessä tai molemmilla osa-alueilla. Kommunikaatiovaikeudet voivat olla synnynnäisiä tai ne voivat olla liitännäisoireena jossakin sairaudessa tai vammassa. Kielelliset taidot voi lisäksi menettää äkillisesti vamman tai sairauden seurauksena. (Puhevammaisten vertaistukiyhdistys, i.a.)

Puheen tuottamisen ongelmat voivat ilmetä puheen motoriikan tai kielellisten taitojen vaikeutena. Artikulaatio voi olla epäselvää tai puhekyky saattaa puuttua kokonaan. Lisäksi erilaiset vammat tai sairaudet voivat vaikuttaa puheen ymmärtämiseen, ja tällöin puheen tukena voi olla vaihtoehtoisia keinoja, esimerkiksi kuvat tai teksti, jotta viesti on helpompi vastaanottaa. (Papunet, 2024a.)

Puheen tuottamisen haasteen avuksi pyritään löytämään kommunikaatiokeinoja, jotka tukevat tai korvaavat puhetta. Näitä puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä kutsutaan myös AAC-menetelmiksi. AAC tulee englannin kielen sanoista Augmentative and alternative communication. AAC-menetelmillä voidaan lisäksi tukea puheen ymmärtämistä. Näillä keinoilla pyritään parantamaan puhevammaisen henkilön kommunikaation lisäksi elämäläatua. (Kelly, 2000, s. 83.) Puhevammaisen henkilön kommunikaatiokeinoja voivat olla esimerkiksi epäselvä puhe, symbolikieli, viittomat tai graafiset merkit, kuvat, ilmeet ja eleet. Henkilöllä voi olla lisäksi käytössä kommunikoinnin apuvälineitä, esimerkiksi kuvakansio, puhelaite tai kommunikointiohjelma. (Räty, 2017, s. 361.) AAC-menetelmät voivat olla hyvin yksilöllisiä ja niitä voi yhdistellä henkilölle toimivaksi. Myös puhevammaisen henkilön lähi-ihmisten on hyvä käyttää puhetta

tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja ja rohkaista niiden monipuolista käyttöä. (Tikoteekki, i.a.-a.)

2.1 Puhevammaisuutta aiheuttavat sairaudet ja vammat

Puhevammaisuutta voi aiheuttaa erilaiset neurologiset sairaudet ja vammat. Tällaisia neurologisia sairauksia ja vammoja ovat esimerkiksi autismikirjo, CP-vamma, kehityksellinen kielihäiriö sekä kehitysvamma.

Autismikirjon häiriö on neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö. Autismikirjon häiriön erityispiirteet voivat vaikuttaa toimintakykyyn. Nämä erityispiirteet sekä kirjon vaikeusasteet vaihtelevat yksilöittäin. Autismikirjon häiriön erityispiirteet voivat näkyä henkilön kommunikaatiossa, käyttäytymisessä tai vuorovaikutuksessa. (Verner, 2024a.) Autismikirjolla olevalla henkilö voi puhua sujuvasti, mutta kielikuvien ja abstraktien käsitteiden ymmärtäminen voi puuttua. Puheen tuotossa voi myös esiintyä vaikeuksia. Ajatteluun saattaa tarvita enemmän aikaa ja keskustelutilanteissa käytös voi olla erilaista, kuin mikä katsotaan sosiaalisesti sopivaksi. (Autismiliitto, 2022.) Tällaista käytöstä voi olla katsekontaktin puute, erilaiset ilmeet ja eleet tai tietyt keholliset liikkeet, stimmaukset. Stimmaus on kehon liikettä tai ääntelyä, jolla autismikirjon ihminen yrittää rauhoitella itseään. (Vesala, 2022.) Klinin (2002) mukaan autismikirjolla olevan henkilön katse saattaa suuntautua silmien sijasta esimerkiksi keskustelukumppanin suuhun tai tilassa olevaan elottomaan asiaan (Kuusikko-Gauffin, 2011, s. 24—25).

CP-vamma syntyy, kun aivoissa tapahtuu vaurio liikettä, tasapainoa tai asentoa sääteleviin osiin. Yleisimmin vamma syntyy sikiökaudella tai synnytyksen yhteydessä. CP-vamma on pysyvä ja yleisimmin se vaatii tukea liikkumisessa ja erilaisissa toiminnoissa. CP-vamman oireet vaihtelevat vamman muodon mukaan. CP-vamman oireisiin kuuluu esimerkiksi poikkeava lihasjänteys sekä lihasvoiman ja motorisen kontrollin vaikeudet. (Terveyskirjasto, 2020.) Rosenbaumin (2006) mukaan liitännäisenä vammalle voi olla aisti-, havainto-, käytös- tai kognitiivisia häiriöitä, epilepsiaa, sekundaarisia tuki- ja

liikuntaelinongelmia tai puheentuoton ongelmia (Anttila, 2008, s. 25–26). Vamma saattaa vaikuttaa puhetta tuottaviin lihaksiin, jolloin puheen tuotto hankaloituu. Artikulaatio voi olla kankeaa tai epätarkkaa. (CP-liitto, i.a.)

Kehityksellisessä kielihäiriössä lapsen kielen kehitys ja puhe viivästyy tai etenee poikkeavasti. Vaikeuksia voi ilmetä sanojen tuottamisessa, taivutusmuodossa tai lauserakenteissa. Häiriössä esiintyy usein myös lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyviä vaikeuksia. (Kuntoutussäätiö, 2020.) Usein kielihäiriö tulee esiin vuorovaikutuksessa. Asioista kertominen tai sosiaaliset tilanteet yleisesti voivat olla lapselle haastavia, kun kielen käyttö on hankalaa tai kun sosiaalisia tilanteita on hankala ymmärtää. Asioita voi olla hankala nimetä, tai keskusteluissa voi olla hankalaa kuvata kokemuksia tai ajatuksia omilla sanoilla. (Aivoliitto, i.a.) Kehityksellisen kielihäiriön tukena toimii kuntoutus ja lähipiirin sekä ympäristön tuki. Eleet, kuvat ja tukiviittomat auttavat kommunikaatiossa niin kotona kuin lähipiirissä. Myös puheterapia ja muut kommunikaation apuvälineet ovat suositeltavia. (Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Foniatriit ry:n ja Suomen Lasten Neurologisen Yhdistyksen asettama työryhmä, 2019.)

Kehitysvamma tarkoittaa vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvammaa on eri asteista ja kehitysvammainen henkilö saattaa tarvita tukea elämänsä eri alueilla. (Kehitysvammaliitto, i.a.) Tasa-arvoisen elämän saavuttamiseksi tuen tarve voi liittyä kommunikointiin, kodinhoitoon, sosiaalisiin taitoihin, terveyteen tai vapaa-aikaan ja työhön (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, i.a.). Yksilölle pyritään löytämään hänen kehitystään parhaiten edistävät tukitoimet (Korpijaakko-Huuhka & Launonen, 2009, s. 145). Kehitysvammaisen henkilön kommunikaation vaikeudet voivat olla hyvin yksilöllisiä. Puheentuotto voi olla hankalaa ja hidasta, ja osalla puhe saattaa jäädä kehittymättä kokonaan. Puheen ymmärtämisessä voi olla vaikeuksia. Pitkien ja monimutkaisten lauseiden ymmärtäminen voi olla vaikeaa. Kommunikaation vaikeuksiin liittyy myös keskittymisongelmat ja sosiaalisten sääntöjen ymmärtämättömyys. (Verner, 2024b.)

2.2 Puhevammaisten tulkkaus ja tulkin rooli

Puhevammaisten tulkkaus on osa vammaisten tulkkauspalvelua. Jos henkilöllä on vaikeuksia puheentuotossa tai puheen ymmärtämisessä ja hänellä on käytössään jokin toimiva puhetta tukeva tai korvaava kommunikaatiokeino, on hän silloin oikeutettu vammaisten tulkkauspalveluun. Puhevammaisella henkilöllä on eri keinoja tuottaa viestiä. Näitä keinoja ovat ilmeet ja eleet, piirtäminen, yksittäiset äänneet ja sanat, sormiaakkoset, viittomat, aakkostaulu, sana- ja lauselistat tai esineiden tai kuvien osoitus. Puhevammaisten tulkin tehtävänä on tulkita viesti ja toistaa se puheena. Tulkki voi myös selventää keskustelukumppanin viestit puhevammaiselle henkilölle ja kannustaa puhevammaista vuorovaikutukseen muiden kanssa. (Papunet, 2024b.) Kelan järjestämä tulkkauspalvelu pohjautuu vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua koskevaan lainsäädäntöön, ja sen käyttö tapahtuu lain sääntöjen mukaisesti (Kela, 2025). Oikeutta tulkkauspalvelun käyttöön voi hakea Kelalta (Tikoteekki, i.a.-b). Tulkkausta voi saada työhön, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen ja virkistykseen (Räty, 2017, s. 362).

Tulkkauspalvelua voidaan saada myös muiden lakien perusteella, joita ovat esimerkiksi perusopetuslaki tai potilaslaki. Tällöin tulkkauksen järjestämisestä vastaa muu taho, kuten hyvinvointialue tai oikeusistuin. (Kela, 2025.) Tällaista tulkkaustilausta kutsutaan kolmannen tahon tilaukseksi.

Puhevammaisen henkilön tulkkina toimii koulutettu puhevammaisten tulkki. Puhevammaisten tulkki on saanut pätevyytensä toimia tulkkina suorittamalla joko erikoisammattitutkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon. (Tikoteekki, i.a.-b.) Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinnon voi suorittaa ammattioppilaitoksissa ympäri Suomen. Erikoisammattitutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä (Verner, 2021c). Puhevammaisten tulkkauksen ammattikorkeakoulututkinnon voi suorittaa joko Humanistisessa ammattikorkeakoulussa tai Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 240 opintopistettä. (Opintopolku, i.a.-a; Opintopolku, i.a.-b.) Puhevammaisten tulkki tukee asiakkaan vuorovaikutusta arjen kommunikaatiotilanteissa. Puhevammaisten tulkin pitää myös huomioida

ympäristöä ja tilannetta, ja tulkata niitä asiakkaalle. (Segler-Heikkilä & Vik, 2022, s. 55.)

Puhevammaisten tulkin työtä ohjaa asioimistulkin ammattisäännöstö. Ammattisäännöstö auttaa tulkkia toimimaan työssään ammatillisesti ja eettisesti. Tulkki ei toimi avustajana eikä hän ole velvollinen tekemään tilauksen aikana muita tehtäviä kuin tulkkaustehtäviä (Asioimistulkin ammattisäännöstö, 2021). Sääntöjä seuraamalla tulkit tuottavat kaikille asiakkaille tasavertaista palvelua ja opettavat asiakkaille ja lähiympäristölle sen, miten ammattitaitoinen tulkki toimii (Kirjonen & Maununen, 2021). Osalle asiakkaista tai asiakkaan ympärillä olevista henkilöistä voi olla epäselvää, mitä asioita tulkin työnkuvaan kuuluu ja mikä on tulkin rooli. Puhevammaisten tulkin työrooliin usein saatetaan yhdistää avustajalle kuuluvia töitä ja tällaisissa tilanteissa tulkki voi ohjeistaa tai neuvoa tulkin työnkuvaan kuuluvista asioista.

3 PÄIVÄ- JA TYÖTOIMINTA

Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön osallisuutta ja mahdollisuuksia työllistyä. Se on kodin ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, joka tukee itsenäistä elämää ja edistää sosiaalista vuorovaikutusta. Päivätoiminnassa tarkoitus on vahvistaa sellaisia taitoja, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen omatoimisesti arjessa. Myös sosiaaliset kontaktit asunnon ulkopuolella lisääntyvät päivätoiminnan avulla. Päivätoiminnassa voidaan esimerkiksi tehdä ruokaa, harrastaa liikuntaa, käydä retkillä, harjoittaa luovaa toimintaa tai sosiaalisia taitoja. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Päivätoiminta voi ohjata henkilöä työtoimintaan ja sitä kautta työelämään (Räty, 2017, s. 368). Toiminta perustuu erilaisiin yksilöllisiin tavoitteisiin ja siinä huomioidaan jokaisen henkilön vahvuudet, toiveet ja kommunikaatiokeinot (Varsinais-Suomen hyvinvointialue, i.a.-a). Vammaispalvelulain on säädetty, että hyvinvointialueen on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa vammaispalvelulain perusteella, jos henkilö tarvitsee vammansa tai sairautensa takia välttämättä palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista (L 380/1987 8. §).

Työtoiminnan tarkoituksena on vahvistaa henkilön arjen- ja elämänhallintaa ja työ- ja toimintakykyä. Työtoiminta tarjoaa mahdollisuuden toimintaan ja näin myös ehkäisee syrjäytymistä. Jokaiselle työtoiminnassa käyvälle henkilölle pyritään tekemään mahdollisimman yksilöllinen palvelusuunnitelma, jossa otetaan huomioon henkilön tilanne. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.) Työtoiminta voi olla henkilön taidoille sopivaa tekemistä eri aiheiden parissa. Se voi olla esimerkiksi yrityksille tehtävää pakkaustyötä, tekstiili- tai puutöitä, kiinteistöhuollon tehtäviä tai siivoustehtäviä. Työpäivien määrä ja pituudet ovat yksilöllisiä ja ne tapahtuvat työ- tai toimintakeskuksissa. Työtoiminnassa käyvälle henkilölle maksetaan työosuusraha, joka on keskimäärin viisi euroa päivässä. (Verner, 2024.-d.) Vammaispalvelulain päämäärä on edistää vammaisen henkilön tasa-arvoa ja varmistaa, että heillä on samat mahdollisuudet elää yhdenvertaista elämää muiden kansalaisten kanssa (Räty, 2017, s. 28).

4 DIAKOPPI

Työelämäkumppanimme opinnäytetyössämme on DiakOppi. DiakOppi toimii työelämän oppimisympäristönä Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteydessä tarjoten suomalaisen viittomakielen, viitotun puheen, viittomakommunikaation ja kansainvälisen viittomisen tulkkausta, puhevammaisten tulkkausta eri kommunikaatiomenetelmillä, puhuttujen kielten tulkkausta, opastusta ja kuvailua, taktiilitulkkausta, toistotulkkausta sekä kirjoitustulkkausta. Näiden palvelujen lisäksi DiakOppi tarjoaa vuorovaikutus-, opetus- ja ohjauspalveluja yrityksille, yhteisöille ja julkisille tahoille. DiakOppi voi tuottaa tulkkauspalveluita myös alihankintasopimuksella. Työelämäpalvelut tuotetaan asiakkaan toiveen mukaan lehtorin ohjaamana opiskelijatyönä, lehtorin ja opiskelijan yhteistyönä tai lehtorin tai muun asiantuntijan työnä. (Diak, i.a.)

DiakOppi tulkkauspalvelua voi käyttää moniin eri tilanteisiin, kuten asioimistulkkaus, kokous- ja kongressitulkkaus, oikeus- ja poliisitulkkaus, opiskelutulkkaus, teatteri- ja muu kulttuuritulkkaus sekä hengellinen tulkkaus. Tulkkauspalvelun DiakOppi tarjoaa tulkkauksen lisäksi myös muita tulkkaukseen liittyviä palveluita, kuten käännökset, tulkkauspalvelun käytön ohjaus, viittomakielen ja viittomakommunikaation opetus, kommunikaatio-ohjaus ja -opetus, selkokielen kirjoittaminen sekä sen opetus ja konsultointi, av-käännökset ja tekstitys sekä asiantuntijaluennot, arvioinnit ja konsultoinnit. (Diak, i.a.)

5 HAASTATTELUTUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS

Käytimme opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta. Laadullinen tutkimus perustuu aineistoon ja sen analyysiin (Juhila, 2021). Kokosimme aineiston haastattelemalla kuutta puhevammaisten tulkkia ympäri Suomea. Haastattelemalla tulkkeja ympäri Suomen, saimme laajemman kuvan ja vastauksen tutkimuskysymykseemme. Jotta saimme mahdollisimman monta tulkkia mukaan, järjestimme haastattelut etäyhteydellä. Molemmat opinnäytetyön tekijät olivat mukana haastattelutilanteissa. Kun haastattelutilanteissa on haastattelihoita kaksi, voidaan esimerkiksi luoda rennompia ilmapiirejä ja edistää keskustelua monipuolisemmin, kuin mitä mahdollisesti yksi haastattelijä voisi (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti, 2014, s. 111–112).

Haastattelujen jälkeen tutustuimme aineistoon ja muodostimme siitä itsellemme kokonaiskuvan. Tarkastelutapamme oli realistinen. Realistisessa tarkastelutavassa keskitytään siihen, mitä aineistossa on ja mitä se kertoo tutkittavasta aiheesta. Kokonaiskuvan rakentamisen jälkeen lähdetään tutkimaan aineistoa ja nostetaan sieltä esiin opinnäytetyön kannalta olennaisia asioita. (Günther, ym., i.a.) Aineiston analysoinnin jälkeen kerätyt aineiston tiedostot ja niiden varmuuskopiot poistettiin kaikilta laitteilta.

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja haastattelu aineistonhankintamenetelmänä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on ilmiön syvällistä ymmärtämistä ja kuvaamista. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan tavallisesti ihmisen subjektiivisia ajatuksia ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta. Nämä ajatukset ja tulkinnat ovat usein syntyneet tutkittavan omista kokemuksista. (Puusa & Juuti, 2020.) Kvalitatiivinen tutkimus sopi parhaiten tutkimuskysymykseemme, sillä halusimme tutkimuksessa keskittyä ihmisten ajatuksiin ja omiin tulkintoihin ja saada avoimia vastauksia.

Aineistonhankintamenetelmämme oli puolistrukturoitu ryhmähaastattelu. Menetelmämme sopi aiheeseemme hyvin, sillä sen avulla saimme avoimia ja laajempia vastauksia. Haastattelussa haastateltava pystyy syventymään asiaan syvällisesti ja vapaasti. Puolistrukturoidussa haastattelussa tutkija pystyy pitämään haastattelukysymykset joustavina, jättää jotakin pois tai kysyä lisää tarvittaessa. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti, 2014, s. 106.)

Tiedostimme, että ryhmähaastattelussa on hyvät ja huonot puolensa. Parhaimmassa tapauksessa asiassa päästään syvemmälle kuin yksilöhaastatteluissa ja ryhmän sisäinen toiminnallisuus voi viedä keskustelun uudelle tasolle. Huonona puolena ryhmän dynamiikkaa saattaa häiritä sellainen persoona, joka dominoi muiden yli tai vaikuttaa muuten negatiivisesti ryhmän tunnelmaan. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti, 2014, s. 111.)

5.2 Haastattelututkimuksen toteutus

Järjestimme puolistrukturoidut ryhmähaastattelut kahtena peräkkäisenä päivänä. Etsimme Kelan sivuilta satunnaisesti eri palveluntuottajia, joihin olimme yhteydessä sähköpostitse (Liite 1). Saimme vastauksia kuudelta haastatteluun tarjoutuvalta tulkilta. Lähetimme näille tulkeille sähköpostin (Liite 2), jossa kerroimme mahdollisia haastattelupäiviä olevan kaksi peräkkäisillä viikoilla. Toivoimme tulkkien valitsevan itselleen paremmin sopivan vaihtoehdon. Kerroimme sähköpostissa, että haastattelut tehdään etäyhteydellä ja että tallennamme haastattelut, jotta pystyisimme analysoimaan vastauksia mahdollisimman tarkasti. Kerroimme, että tallennamme haastattelut OneDrive-kansioon, johon on pääsy vain opinnäytetyön tekijöillä. Kirjoitimme myös poistavamme tallenteet, kun analysointi olisi valmis.

Osa tulkeista tuli haastateltaviksi ehdottamanamme ajankohtana, ja toinen haastattelupäivä sovittiin erikseen. Molemmissa haastattelussa tulkkeja oli kolme. Haastattelimme yhteensä siis kuutta puhevammaisten tulkkia. Lähetimme tulkeille linkit etänä tapahtuvaan haastattelutilanteeseen hieman ennen haastattelun alkua. Haastatteluita varten olimme laatineet haastattelurungon,

joka koostui pohja- ja pääkysymyksistä (Liite 3). Kysymysten oli tarkoitus ohjata haastatteluja ja auttaa meitä saamaan vastauksia tutkimuskysymykseemme, mutta kysymysten lisäksi toivoimme avointa keskustelua päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta. Sovimme keskenämme haastattelun työnjaon ja päätimme, että toinen meistä aloittaa ja kysyy pohjakysymykset, jonka jälkeen toinen jatkaa kyselemällä haastattelun pääkysymykset. Kerroimme tulkeille tarkasti haastattelujen nauhoittamisen menetelmät ja ohjeistimme, että he voivat vastata rennosti ilman minkäänlaista järjestystä. Vielä ennen nauhoituksen alkua varmistimme myös tulkeilta, sopiiko haastattelun nauhoittaminen heille.

Molemmissa haastatteluissa tulkit olivat toisilleen entuudestaan tuttuja. Tällä oli todennäköisesti oma vaikutuksensa keskustelun etenemiseen sekä keskustelun yleiseen ilmapiiriin. Molemmat haastattelut olivat rentoja ja luonnollisia, emmekä huomanneet ilmapiirissä minkäänlaisia jännitteitä tai varovaisuutta. Ryhmät olivat myös suhteellisen pieniä ja pystyimme varmistamaan, että kaikki saivat puheenvuoroja tasavertaisesti.

Pohjustavien kysymysten (Liite 3) jälkeen siirryimme pääkysymyksiin, joihin tulkit kertoivat omia huomioitaan päivätoiminnassa tulkkaamisesta sekä siitä, miten se eroaa asioimistulkkauksilanteista. Ensimmäisessä haastattelussa tulkit olivat valmistelleet muistiinpanoja muistin tueksi ja halusivat varmistaa, että kaikki heidän huomionsa tulee sanotuksi. Toisessa haastattelussa muistiinpanoja ei ollut, mutta huomioita nousi monta ja vastauksista nousi lisää ideoita mieleen.

Haastattelut etenivät suunnitelmien mukaisesti. Pysyttelimme suunnitellussa haastattelurungossa ja pidimme huolta, että kysymme molemmissa haastatteluissa suunnittelemamme kysymykset. Puolistrukturoitu haastattelumalli antoi meille kuitenkin mahdollisuuden kysyä eri tarkentavia kysymyksiä eri haastatteluissa. Tämä auttoi keskusteluja pysymään mahdollisimman luonnollisina ja luontevina.

Muotoilimme kysymykset niin, että salassapitovelvollisuutta oli helppo ylläpitää. Tulkit pitivät myös itse huolta salassapitovelvollisuudestaan, eivätkä saattaneet tietoomme sellaisia asioita, joista voisi asiakkaan tunnistaa.

5.3 Aineiston purku ja analyysi

Aineistonkeruun jälkeen siirryimme analysoimaan kerättyä materiaalia laadullisen sisällönanalyysin avulla. Laadullisessa sisällönanalyysissä syvennytään siihen, mistä asioista aineisto kertoo (Vuori, 2021). Aloitimme analyysin aineiston valmistelulla. Litteroimme haastatteluvideot sanatarkasti ja luimme litteroinnit useaan kertaan, jotta sisäistimme aineiston mahdollisimman perusteellisesti. Kun molemmat haastattelut oli litteroitu, teimme tiivistelmät jokaisen tulkin vastauksista ja kommenteista jokaiseen kysytyyn kysymykseen. Tämä vaihe helpotti myöhempää teemoittelua ja auttoi tunnistamaan nopeasti tutkimuskysymykseemme liittyviä näkökulmia. Puolistrukturoidun haastattelun vuoksi keskustelu saattoi hieman poiketa kysymyksemme aiheesta ja analyysin alkaessa oli tärkeää muistaa tutkimuskysymykseemme, jotta löysimme sen kannalta relevantteja vastauksia. Ennen analyysia luimme aineiston ja litteroinnin tarkasti monta kertaa etsien yhteisiä huomioita ja lähdimme luokittelemaan huomioita teemoihin. Teemoittelussa aineistosta oli valittava tarkka, rajattu ja tutkimuskysymykseemme liittyvä ilmiö, ja jättää muu mielenkiintoinen materiaali pois. Teemoittelussa tarkastellaan useammalle haastateltavalle yhteisiä esille nousseita ilmiöitä tai asioita (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti, 2014, s. 110). Luokittelu auttoi aineiston ymmärtämisessä ja esiin nousseiden ilmiöiden vertailussa ja yhteisten piirteiden etsinnässä. Lopuksi teemoittelun pohjalta kokosimme tutkimustulokset, joita käsittelemme seuraavassa luvussa.

Keräsimme aineiston kahdella ryhmähaastattelulla, jotka tallensimme OneDrive-palveluun. Ensimmäisestä haastattelusta saatu tallenne oli 48 minuuttia ja toisen haastattelun tallenne 34 minuuttia. Ensimmäisestä haastattelusta laadittu litterointi oli sivumäärältään 11 ja toisesta haastattelusta laadittu litterointi oli 8 sivua.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluun osallistuneista tulkeista kolmella on ammattikorkeakoulututkinto, kahdella erikoisammattitutkinto ja yhdellä oli molemmat tutkinnot. He ovat toimineet tulkkeina kolmesta kahteenkymmeneenviiteen vuotta. Päivä- ja työtoiminnan lisäksi haastateltavat ovat tulkanneet muissa erilaisissa tulkkaustilanteissa, kuten asioimistilanteissa esimerkiksi kaupassa, pankissa tai ravintolassa. Lisäksi he ovat tehneet opiskelutulkkausta ja kolmannen tahon tilauksia.

Haastatteluaineiston analyysi tuotti muutaman keskeisen teeman, jotka kuvasivat vastaajien kokemuksia tulkkaamisesta päivä- ja työtoiminnassa. Nämä teemat ovat tuttu ympäristö, puhevammaisten tulkin rooli sekä ammatillinen yhteisö.

6.1 Tuttu ympäristö

Kun tulkki käy tulkkaamassa päivä- ja työtoiminnassa, on usein kyseessä toistuva tulkkaustilaus, jolloin hän käy samassa paikassa usein ja ympäristö sekä paikan muut ihmiset tulevat tutuiksi. Tulkki tulee niin sanotusti osaksi isompaa ryhmää. Haastatteluissa tuttu ympäristö mainittiin monta kertaa ja siitä nousi esiin niin hyviä kuin huonojakin puolia. Hyviä puolia painotettiin kuitenkin enemmän ja niitä mainittiin molemmissa haastatteluissa monta.

Tutussa ympäristössä asiakkaiden kommunikaatiokeinot ovat usein tuttuja, mutta tarvittaessa tutussa ympäristössä on tilaa kokeilla ja tutkia asiakkaalle sopivaa menetelmää tai keinoa rauhassa. Kokeiluun voi myös saada ohjaajilta tai muilta tulkeilta vinkkejä tai huomioita. Koska ohjaajat ja muut päivä- ja työtoiminnassa kävijät ovat usein myös tuttuja keskenään, tulkkausta ei välttämättä tarvita jokaisessa tilanteessa, vaan kommunikaation koetaan sujuvan hyvin ilmankin.

Päivä- ja työtoiminnan runko ja tutut päiväohjelmat mainittiin positiivisena asiana. Koska toiminnan runko ja ohjelma ovat tulkille ja asiakkaalle tuttuja, tulkkausta

voi olla vähemmän. Tulkit kokivat, että päivä- ja työtoiminnassa on muihin tulkkaustilanteisiin verrattuna enemmän hetkiä, jolloin tulkki odottaa tulkattavaa. Päivä- ja työtoiminnassa tulkin käyttö on myös tuttua eri osapuolille, eli tulkin paikallaoloa ei ihmetellä eikä tulkilta vaadita tilanteen ohjausta.

Päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisessa tuttu ympäristö ja se, että tulkki on osa ryhmää, nosti myös negatiivisia ajatuksia. Jos ihmiset ovat tuttuja ja tulkilta kysellään esimerkiksi kuulumisia, kuinka tulkkina ohjaa tilanteen pois itsestään olematta töykeä? Jos tulkkina vastaa toiselle henkilölle jotain, poistuuko tulkki roolistaan? Eräs tulkki pohti asiaa seuraavasti.

Siellä ihmiset ja tulkit tutustuu niihin ohjaajiin, niin joskus on kiusallisia tilanteita, että ohjaaja saattaa kysyä jotakin kesken kaiken tulkilta. Niin, että miten sinä kohteliaasti pystyt sanomaan, että jutellaanko myöhemmin tästä asiasta esimerkiksi, että ei anneta itsestämme kuitenkaan niin nuivaa kuvaa jättämällä kokonaan vastaamatta.

Asioimistulkin ammattisäännöstö ja sen kautta oman toiminnan pohdinta nähtiin vaikuttavan oman työn jälkeen sekä tällaisissa tilanteissa tukemiseen.

6.2 Puhevammaisten tulkin rooli

Asioimistulkin ammattisäännöstö ja ammattieettiset ohjeet mainittiin useaan kertaan tulkkien keskustellessa ja niitä korostettiin eniten oman toiminnan pohtimisen tukena. Ammattisäännöstön lisäksi keskustelua tuotti puhevammaisten tulkin rooli. Eräs tulkki mainitsi, että päivä- ja työtoiminnassa ollaan hyvin tietoisia siitä, mikä kuuluu tulkin työnkuvaan ja mikä ei. Toinen tulkki oli taas sitä mieltä, että joissain tilanteissa tulkin on myös päivä- ja työtoiminnassa muistutettava, mikä työ hänen rooliinsa kuuluu. Aina ei riitä, että sanoo olevansa tulkki, vaan joskus tulkin on kerrottava työnkuvastaan tarkemmin.

Tulkit painottivat myös sitä, että tulkki ei ole vastuussa asiakkaan viihtyvyydestä tai tulkkia ei pidä jättää kahdestaan asiakkaan kanssa ilman ohjausta. Tulkit

kokivat, että vaikka tekeminen sujuisi tulkin ja asiakkaan välillä hyvin, ohjaajilta tarvitaan aktiivista ohjausta.

Tulkin oman työkuvan tiedottamisesta keskusteltiin myös liittyen tulkkien toimintatapoihin. Eri haastatteluissa oli eri näkökulmat asiaa kohtaan. Toisessa haastattelussa painotettiin oman työn helppoutta päivä- ja työtoiminnan ympäristössä, sillä jokainen tulkki tietää oman työnkuvansa hyvin ja selkeästi. Toisessa haastattelussa taas nostettiin esiin se, miten itse tulkkina voi joutua selittelemään muille osapuolille, miksi joku tulkki saattaa toimia eri tavalla tai miksi tämän asiakkaan kanssa käytetään juuri tätä tulkkausmenetelmää.

Kysymykseemme, toimiiko tulkki eri tavalla päivä- ja työtoiminnassa kuin asioimistulkkauksitilanteissa, saimme suhteellisen samanlaiset vastaukset molemmissa haastatteluissa. Eräs tulkki oli vahvasti sitä mieltä, että tulkki toimii kaikissa tilanteissa täysin samalla tavalla ja toinen tulkki vastasi tietyllä tapaa toimivansa samalla tavalla. Molemmat tulkit painottivat ympäristön luomia haasteita ja niistä selviämistä Asioimistulkin ammattisäännösten ammattieettisten ohjeiden tuella.

Tulkin rooli ja sen rajaaminen voi vaatia aktiivista viestintää eri osapuolten kanssa. Tulkin ammattieettiset ohjeet toimivat tärkeänä tukena tulkin työssä ja ne ohjaavat tulkkeja toimimaan ammattitaitoisesti ja reilusti.

6.3 Ammatillinen yhteisö

Päivä- ja työtoiminnassa voi olla monta tulkinkäyttäjää samassa tilassa, mikä tarkoittaa sitä, että paikalla voi olla myös useampi tulkki. Haastatteluissa tulkit nostivat kollegiaalisen tuen useasti esiin ja haastateltavat kokivat, että tämä tuki on näkyvämpää, kun tulkataan päivä- ja työtoiminnassa verrattuna muihin tulkkauksitilanteisiin. Myös ohjaajien ja muun henkilökunnan koettiin tukevan tulkkia omassa työssään ja eräs tulkki mainitsi, miten päivä- ja työtoiminnan ohjaajien kanssa voidaan tehdä yhteistyötä sopimalla yhteisistä säännöistä tai pohtimalla, mikä keino tähän tilanteeseen voisi olla toimiva. Ohjaajilta tai muilta

tulkeilta voi myös saada palautetta omasta tulkkauksesta tai vinkkejä eri keinojen kokeiluun, kuten eräs tulkki kommentoi:

Näissäkin minä aina korostaisin sitä kollegiaalista yhteistyötä, että joku jos on havainnut hyvän tavan, hyvän sijoittumisen vaikka jossakin tietyssä tilanteessa, niin mun mielestä niitä pitää yli yritysrajojen pystyä keskustelemaan. Vain ja ainoastaan sillä tavalla tämä ala kehittyy ja meidän oma ammattitaito kehittyy sillä tavalla.

Monen tulkin paikallaololla nähtiin olevan vaikutusta myös omaan työntekoon positiivisesti sekä negatiivisesti. Eräs tulkki koki muiden ammattilaisten läsnäolon saavan hänet keskittymään työhönsä paremmin, kun taas toinen tulkki koki muiden tulkkien paikalla olon luovan paineita omaan työntekoonsa.

Kaikki tulkit olivat samaa mieltä siitä, että tulkin työ voi olla ajoittain yksinäistä. Päivä- ja työtoiminnot nähtiin taas paikkoina, missä työtä ei tarvitse tehdä yksin ja tukea saa aina. Kollegiaalinen tuki ja vinkkien jakaminen tulkkien keskuudessa nähtiin suorana vaikutuksena oman ammattitaidon kehittämiseen.

6.4 Muita huomioita

Päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisessa tauot ja taukotilat nostettiin esille toisessa haastattelussa. Tulkit kokivat, että päivä- ja työtoiminnassa tulkki saa kunnon lounastauon ja joissain paikoissa tulkeille on jopa oma tila viettää taukoa. Tulkin tauko nähtiin keinona vetää rajaa myös tulkin roolille. Moni tulkki mainitsi, että istuu mielellään yksin tauoilla. Ohjaajien tai muun henkilökunnan seurassa tulkki saattaisi kuulla keskustelua päivä- tai työtoiminnan sisäisistä asioista, sen asiakkaista tai muusta, mikä ei hänelle kuulu. Eräs tulkki tiivisti, että vaikka onkin osa tätä tiettyä työryhmää tietyistä näkökulmasta, toisesta näkökulmasta hän taas ei ole.

Uutena tulkkina päivätoimintaan meneminen nousi myös esiin. Ylipäätään uusi ihminen tilassa saattaa herättää mielenkiintoa ja kyselyä, kuka olet ja mitä teet

täällä. Tietynlainen rajan vetäminen on tulkkien mielestä tärkeää, ja eräs tulkki totesi ohjaajilla olevan tässä vaiheessa myös vastuuta.

Usein päivä- ja työtoiminnassa, tai lähes poikkeuksetta, siellä on niitä muita osallistujia ja tulkki on semmoinen Wau ihmeteltävä uusi ihminen ja sitten monesti niinku ihmetellään sitä tulkkia. Kukas sinä olet? Mitä sä teet? Ai sä oot ton kaa. Ja sitten jossain vaiheessa ollaan jo niin tuttuja, että tullaan jo enemmänkin juttelemaan ja sitten siinä koittaa tulkkina silleen, että mä oon nyt töissä ja sitten myös ohjaajilla on se vastuu ohjata se toinen niinku tyyppi sielt pois, että hei, hän on nyt tulkkina tälle.

Eräs tulkki koki myös turvallisuuden ja työrauhan päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksessa paremmaksi kuin joissain asioimistulkkauksissa. Toinen tulkki mainitsi päivä- ja työtoiminnan osallistujamäärät. Näissä tulkkauksissa on paljon osallistujia ja ohjaajia, jolloin on myös paljon nimiä ja viittomanimiä muistettavana.

7 POHDINTA

Puhevammaisten tulkiopintojen harjoitteluissa harjoittelijan näkökulmasta on näyttänyt siltä, että tulkin toimintatavat muuttuvat hieman eri tulkkaustilanteissa. Ennakoasetelmanamme siis oli, että päivä- ja työtoiminnassa tapahtuva tulkkaus vaatii tulkilta erilaisia huomioitavia asioita verrattuna moneen asioimistulkkaustilanteeseen.

Opinnäytetyömme tavoite oli selvittää puhevammaisten tulkkien näkemyksiä päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta. Aiheemme valikoitui mielenkiintomme perusteella, sillä olimme käyneet monta keskustelua tulkkien kanssa aiheesta harjoitteluidemme aikana. Lisäksi opinnäytetyön aihetta on tutkittu vasta vähän.

Onnistuimme luomaan haastatteluissa rennon ilmapiirin, jotta tulkeilla oli rento ja turvallinen tila kertoa kokemuksistaan. Koimme, että haastattelujen aikana tulkit pystyivät puhumaan avoimesti ja he olivat ennakkoon miettineet huomioita, joita ottavat haastattelussa esille. Esimerkiksi ensimmäisessä haastattelussa tulkit olivat tehneet muistiinpanoja. Muistiinpanojen avulla tulkit varmistivat, että kaikki heidän haluamansa asiat tulisivat sanotuksi. Tulkkien vastausten anonymisointi oli tärkeää, ja tämän vuoksi jo litterointia tehdessämme muutimme tulkkien nimet tulkki 1, tulkki 2 ja tulkki 3 ja niin edelleen. Luotettavuuden kannalta oli tärkeää analysoida aineisto hyvin ja ymmärtää syyt siihen, miksi ja miten tutkimme asiaa. Raportoimme tutkimuksen tulokset ja vaiheet selkeästi, joka helpottaa lukijaa arvioimaan tutkimuksen tuloksia.

Työn luotettavuuden kannalta on tärkeä pohtia sitä, miten aineistomme olisi voinut erota, jos haastattelut olisi toteutettu yksilöhaastatteluna. Olisivatko tulkit puhuneet suuremmin, vai olisiko joitain asioita jäänyt sanomatta? Koska haastattelut toteutettiin ryhmissä ja osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan, on mahdollista, että ryhmädynamiikka säätelä vastauksia. Vaikka me haastattelijoina koimme ilmapiirin rennoksi, emme voi poissulkea sitä, että tuttujen kollegoiden läsnäolo vaikutti tulkkien vastauksiin. Ryhmädynamiikan ohella myös muistiinpanot vaikuttavat työn luotettavuuteen. Positiivisena puolena

voidaan pitää sitä, että asiaa oli mietitty ennakkoon ja näin ollen vastaukset olivat tarkempia ja asiapitoisia. Toisaalta on mahdollista, että muistiinpanoja kirjoittaessa tulkit valitsivat aiheet harkitusti, jolloin spontaanisuus ja osa ajatuksista aiheeseen liittyen saattaa jäädä pois. Koska osallistujat tiesivät osallistuvansa ryhmähaastatteluun, he saattoivat myös suodattaa muistiinpanojaan sen mukaan, mitä halusivat sanoa kollegojen kuullen.

Aineistoa analysoidessa huomasimme, että kaikki laatimamme pohjakysymykset eivät olleet merkityksellisiä opinnäytetyömme aiheen näkökulmasta. Koska emme käyttäneet kaikkia pohjakysymyksiin saamiamme vastauksia analyysia tehdessämme, osa pohjakysymyksistä olisi voitu jättää kysymättä.

Tutkimuskysymyksemme muotoutui lopulliseen muotoonsa vasta aineiston analysoinnin jälkeen. Alkuperäinen tutkimuskysymyksemme oli, eroaako tulkin toimintatavat, kun tulkitaan päivä- ja työtoiminnassa siitä, kun tulkkausta tapahtuu muualla. Koska me emme saaneet alkuperäisen tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia vastauksia, päätimme muuttaa tutkimuskysymyksen ja tiedostamme ristiriidan siitä, että haastattelun kysymykset eivät täysin täsmää tutkimuskysymyksemme kanssa. Esimerkiksi kysymys toimintatapojen erilaisuudesta sopii paremmin alkuperäiseen tutkimuskysymykseemme. Aineisto ja siitä nousseet teemat sopivat kuitenkin hyvin yhteen opinnäytetyömme lopullisen tutkimuskysymyksen kanssa ja tästä syystä opinnäytetyömme tavoitteet täyttyivät. Saimme tulkeilta tärkeitä huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta, sekä sen eroavaisuuksista asioimistulkkaustilanteisiin. Näiden huomioiden ansiosta lukija pääsee kurkistamaan puhevammaisten tulkkien työhön päivä- ja työtoiminnassa.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista lukea lisää tutkimuksia päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta. Tutkimukset voisivat käsitellä sitä, kuinka paljon puhevammaiset käyttävät tulkkeja päivä- ja työtoimintapaikoissa, tai kuinka paljon puhevammaisten tulkkausta tapahtuu työelämässä muualla kuin päivä- ja työtoiminnoissa. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia opetustulkkausta puhevammaisten tulkkauksen näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aivoliitto. (i.a.). *Kehityksellinen kielihäiriö lapsilla ja nuorilla*. Saatavilla 12.8.2024
<https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tietoa/#8c9bf701>
- Anttila, H. (2008). Evidence-based Perspective on CP Rehabilitation: Reviews on physiotherapy, physiotherapy-related motor-based interventions and orthotic devices. [Väitöskirja, University of Helsinki]. Stakes.
- Asioimistulkin ammattisäännöstö*. (2021). Saatavilla 16.4.2025
<https://www.sktl.fi/@Bin/2d9c7081ce00bf68c4747c1adc319530/1744725703/application/pdf/2533049/Asioimistulkin%20ammattisa%C3%88a%CC%88no%CC%88sto%CC%88%202021.pdf>
- Autismiliitto. (7.6.2022). *Sosiaalisen kanssakäymisen erityispiirteet*.
<https://autismiliitto.fi/autismi/toimintakyky/sosiaalisen-kanssakaymisen-erityispiirteet/>
- CP-liitto. (i.a.). *Cp-vamma*. Saatavilla 27.4.2024 <https://cp-liitto.fi/cpvamma/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. (i.a.). *Tulkkauspalvelut: Tulkkauksen asiantuntijapalvelut: DiakOppi*. Saatavilla 27.2.2025
<https://www.diak.fi/osaamisen-paivittajalle/tulkkauspalvelut/>
- Günther, K., Hasanen, K., & Juhila, K. (i.a.). *Johdanto: Analyysi ja tulkinta*. Saatavilla 23.10.2024
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>
- Juhila, K. (2021). *Laadullinen tutkimus ja teoria*. Saatavilla 29.8.2024
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/>
- Kehitysvammaliitto. (i.a.). *Kehitysvammaisuus*. Saatavilla 12.8.2024
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>
- Kela. (2.1.2025). *Muu kuin Kelan tulkkaus*. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-muu-kuin-kelan-tulkkaus>
- Kelly, A. (2000). *Working with Adults with Learning Disability*. Winslow Press Ltd.

- Kirjonen, S., & Manunen, O. (2021). *Vinkkejä ja työkaluja puhevammaisten tulkkien eettiseen työskentelyyn*. [PowerPoint-diat] Saatavilla 3.4.2025
https://web.papunet.net/sites/default/files/tietoa/Tulkkauspalvelut/opas_puhevammaisten_tulkkien_eettiseen_tyoskentelyyn_2021.pdf
- Korpinjaakko-Huuhka, A., & Launonen, K. (2009). *Kommunikoinnin häiriöt: syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kuntoutussäätiö. (11.2.2020). *Mitä kehityksellinen kielihäiriö tarkoittaa?*
<https://oppimisvaikeus.fi/selkosuomi/tietoa-mita-oppimisvaikeus-tarκοittaa/mita-kehityksellinen-kielihairio-tarκοittaa/>
- Kuusikko-Gauffin, S. (2011). *Social anxiety and emotion recognition in autism spectrum disorders*. [Väitöskirja, University of Oulu].
- Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Foniatri ry:n ja Suomen Lasten Neurologisen Yhdistyksen asettama työryhmä (24.1.2019). *Kehityksellinen kielihäiriö (kielellinen erityisvaikeus, lapset ja nuoret)*. Käypä hoito -suositus. Suomalainen lääkärisseura Duodecim. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50085>
- L 380/1987. *Vammaispalvelulaki 3.4.19.87/380*.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- Ojasalo, K., Moilanen, T., & Ritalahti, J. (2014). *Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Sanoma Pro.
- Opintopolku. (i.a.-a). *Diakonia-ammattikorkeakoulu: Tulkki (AMK), Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus, monimuotototeutus*. Saatavilla 20.10.2024
<https://opintopolku.fi/konfo/fi/toteutus/1.2.246.562.17.000000000000000005776>
- Opintopolku. (i.a.-b). *Tulkki (AMK)*. Saatavilla 20.10.2024
<https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000198>
- Papunet. (6.10.2024a). *Kommunikointi voi vaikeutua eri syistä*.
<https://papunet.net/kommunikointi-voi-vaikeutua-eri-syista/>
- Papunet. (5.5.2025b). *Tulkkauspalvelu* <https://papunet.net/tulkkauspalvelu/>

- Puhevammaisten Vertaistukiyhdistys ry. (i.a.). *Puhevammaisuus on*. Saatavilla 28.8.2024 <https://puhva.yhdistysavain.fi/yhdistys/>
- Räty, T. (2017). *Vammaispalvelut: Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö*. Kynnys ry.
- Segler-Heikkilä, L., & Vik, G. (2022). *Kun puhe tuottaa vaikeuksia: Tulkkausalan ammattilaiset ja asiakaslähtöiset apuvälineet puhevammaisen henkilön tukena*. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.). *Kuntouttava työtoiminta*. Saatavilla 20.10.2024 <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023). *Päivätoiminta*. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta#muutoksessa>
- Terveyskirjasto. (1.7.2020). *CP-vamma*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01260>
- Tikoteekki. (i.a.-a). *Puhevammaisuuden kirjo*. Saatavilla 22.8.2024 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhevammaisuuden-kirjo/>
- Tikoteekki. (i.a.-b). *Puhevammaisten tulkkauspalvelu*. Saatavilla 29.8.2024 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhevammaisten-tulkkauspalvelu/>
- Kehitysvammaisten Tukiliitto (i.a.). *Tietoa kehitysvammasta*. Saatavilla 26.8.2024 <https://www.tukiliitto.fi/tietoa-kehitysvammasta/>
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue. (i.a.-a). *Vammaisten henkilöiden päivätoiminta*. Saatavilla 22.8.2024 <https://www.varha.fi/fi/palvelut/vammaisten-henkiloiden-paivatoiminta>
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue. (i.a.-b). *Vammaispalvelut*. Saatavilla 23.10.2024 <https://www.varha.fi/fi/palvelut/vammaispalvelut>
- Verner. (27.6.2024a). *Autismikirjon häiriö*. <https://verneri.net/yleis/autismikirjon-hairio>
- Verner. (30.5.2024b). *Kommunikointi*. <https://verneri.net/yleis/kommunikointi>
- Verner. (15.12.2021c). *Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto*. <https://verneri.net/yleis/puhevammaisten-tulkkauksen-erikoisammattitutkinto>
- Verner. (5.6.2024d). *Työtoiminta*. <https://verneri.net/yleis/tyotoiminta>

Vesala, H. (18.1.2022). *Stimmaus on nerokas tapa selvittää vauhdikkaassa maailmassamme*. <https://autismiliitto.fi/materiaalia/autismi-lehti/stimmaus-on-nerokas-tapa-selvita-vauhdikkaassa-maailmassamme/>

Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Saatavilla 6.5.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

LIITE 1. Kirje palveluntarjoajille

Hei!

Olemme Oona Nurmi ja Ida Poutanen Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä. Aiheenamme on Tulkkien huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkaamisesta, ja tutkimuskysymyksemme on mitkä ovat tärkeimmät asiat, jotka tulkin on huomioitava omassa toiminnassaan päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksessa. Kyseessä on tutkimuspainotteinen opinnäytetyö ja aineistonkeruu menetelmänämme on haastattelu.

Tarvitsemme tulkkeja haastateltaviksi ja siksi olemme teihin nyt yhteydessä. Olisikohan teillä kiinnostuneita tulkkeja haastateltaviksi? Haastattelut tapahtuisivat pääosin ryhmässä ja etänä, mutta yksilöhaastattelut ovat myös mahdollisia. Kysymykset liittyvät tulkin toimintatapoihin päivä- ja työtoiminnassa. Siksi haastateltavien tulisi olla tehnyt tulkkauksia päivä- tai työtoiminnassa.

Olemme lähettäneet tämän sähköpostin monelle palveluntuottajalle ja odotamme innokkaana yhteydenottojanne.

Ystävällisin terveisin

Oona ja Ida

LIITE 2. Haastattelukutsun saatekirje puhevammaisten tulkeille

Heippa!

Olit halukas osallistumaan meidän oppinäytetyömme haastatteluun, kiva juttu! Opinnäytetyömme aihe on Puhevammaisten tulkkien huomioita päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksesta.

Ryhmähaastattelupäiviä on kaksi **ke 26.2.** ja **to 6.3. klo 17.** Haastattelun kesto on maksimissaan 1 h. Ilmoitathan meille, jos pystyt osallistumaan jompaan kumpaan haastatteluajankohtaan. Jos kumpikaan päivistä ei sovi ja olet halukas haastateltavaksi, pyrimme järjestämään myös yksilöhaastattelun.

Aineistonkeruumenetelmämme on puolistrukturoitu ryhmähaastattelu. Haastattelut tapahtuvat etänä Teamsin välityksellä. Jotta pystymme analysoimaan aineistoa mahdollisimman tarkasti, haastattelut tullaan nauhoittamaan videona sekä äänitiedostona. Säilytämme haastattelun tallenteita OneDrivessä ja niihin on pääsy vain meillä kahdella. Tallenteet poistetaan, kun analysointi on valmis.

Kiitos yhteistyöstä, toivottavasti kuullaan pian!

Ystävällisin terveisin Oona Nurmi ja Ida Poutanen

LIITE 3. Haastattelurunko

Pohjakysymykset

1. Kauanko olet työskennellyt tulkkina?
2. Oletko suorittanut EAT - vai ammattikorkeakoulututkinnon?
3. Millaisissa muissa tilanteissa olet toiminut tulkkina? Mainitse muutama toistuva.

Pääkysymykset

1. Oletko kokenut tulkin toimintatavat erilaiseksi päivä- ja työtoiminnassa tulkkauksessa verrattuna muihin tulkkauksilanteisiin?
2. Jos olet kokenut toimintatavat erilaiseksi, millä tavoin?
3. Miksi koet toimintatapojen muuttuvan?